

ADAM JÓZEF SOBCZYK MSF

UJĘCIE ŚWIĘTOŚCI W PUBLIKACJACH KS. PROF. ZW. DR. HAB. IRENEUSZA WERBIŃSKIEGO

Ks. prof. Czesław Bartnik wyraził opinię, że jedną z ciekawszych prób opisanego fenomenu świętych w Kościele katolickim podjął ks. prof. dr hab. Ireneusz Werbiński¹. Gdyby chcieć najkrócej w wymiarze całościowym ująć drogę badawczą ks. prof. Werbińskiego prowadzącą do takiego osiągnięcia, to można by ją przedstawić tak: od teologii (magisterium), przez teologię duchowości (doktorat), hagiografię (habilitacja), do hagiologii (tytuł profesora nauk teologicznych).

Przeglądając dorobek naukowy ks. Werbińskiego nietrudno stwierdzić, że głównym polem jego zainteresowań badawczych jest właśnie „fenomen” świętości. Poświęcił mu zarówno doktorat, który uzyskał na podstawie pracy „Zagadnienie doskonałości chrześcijańskiej w polskiej literaturze teologicznej w latach 1918–1939”, jak i rozprawę habilitacyjną *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II* (Warszawa 1993), kilkadziesiąt artykułów naukowych, a przede wszystkim publikację *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* (Toruń 2004).

Pisząc zatem o świętości ks. Werbiński analizuje to zagadnienie zarówno od strony treściowej (czym jest świętość i jak ją widzą inni badacze), jak i przeżyciowej (jak dążyć do świętości samemu i jak robili to inni). W tym artykule, w oparciu o jego pisma, zostanie podjęta próba wielostronnego ujęcia świętości, przybliżenia jej wymiarów, etapów i metod oraz wzorów osób kanonizowanych i beatyfikowanych, które pokazują, jak można i należy naśladować Chrystusa w codziennym dążeniu do zjednoczenia z Bogiem.

1. Kwestie terminologiczne

W swoich analizach badawczych ks. prof. Werbiński podkreśla, że świętość trzeba rozpatrywać w odniesieniu do powszechnego powołania

człowieka do świętości². W jednym ze swoich artykułów³ zauważa, że pojęcie świętości budzi różne skojarzenia i w potocznym rozumieniu jest utożsamiane z konkretną postacią osoby świętej. Religioznawstwo synonimicznie używa dwu pojęć: „świętość” i *sacrum*⁴, które oznaczają coś wzniosłego, nadnaturalnego i oddzielnego od sfery świeckiej – *profanum*⁵, ale takie pojmowanie świętości tylko w niewielkim stopniu pokrywa się z jej chrześcijańskim rozumieniem.

W książce *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II* podkreśla, że ewolucja zagadnienia świętości w nauczaniu Kościoła odznacza się pewną niekonwencjonalnością. Praktycznie każda epoka w dziejach Kościoła wypracowała swój własny pogląd na ten temat⁶. Z tego tytułu Książka Profesor dokonuje przeglądu terminologicznego w oparciu m.in. o źródła biblijne, patrystyczne, średniowieczne i współczesne.

W oparciu o przemyślenia ks. Werbińskiego można pokusić się o stwierdzenie, że źródłem świętości w ujęciu chrześcijańskim jest Bóg, który chce obdarować nią wszystkich ludzi, a jej głównym formatorem jest Duch Święty, który pragnie uświęcać człowieka w ciągu całego życia. Z tego powodu świętość powinna być rozpatrywana jako nadprzyrodzony dar.

Obraz świętości nakreślony przez ks. Werbińskiego najpierw ma głębokie zakorzenienie biblijne. Autor zauważa, że wielu teologów odwołując się do biblijnego ujęcia świętości, podkreśla ideę separacji – oddzielenia od *profanum*, sam zaś uważa, że idea oddzielenia jest wtórna w stosunku do idei bliskości Boga. Zaznacza, że dojrzała teologia biblijna na pierwszym miejscu mówi o bliskości i trosce Boga o uświęcanie ludzi. W tym ks. Werbiński widzi istotę świętości. Następnie dodaje, że duży wpływ na tworzenie się obrazu świętości mają biografie świętych. Z tego względu zwraca uwagę na to, że Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych daje konkretne wytyczne, mające pomóc ukazywać świętość, której nie można sprowadzić do płaszczyzny naturalnej. Konkluduje, że podstawowym zadaniem człowieka jest odczytanie drogi powołania życiowego, a następnie dostrzeżenie, zaakceptowanie i podjęcie trudu realizowania świętości na osobistej drodze powołania życiowego⁷.

W tym miejscu korzysta z nauczania bł. Jana Pawła II, który swe rozważania na temat świętości prowadzi w oparciu o przykład życia wielu świętych wyniesionych przez Kościół na ołtarze i tych bezimiennych. Papież, wskazując właściwą postawę prowadzącą do świętości, usiłuje przekonać ludzi, że świętość jest możliwa do osiągnięcia przez każdego. Podaje nawet jej określenie, twierdząc, że świętość jest wysiłkiem polegającym

na dorastaniu do zobowiązań przyjętych poprzez chrzest, a w znaczeniu eschatycznym na zjednoczeniu z Chrystusem⁸.

Nawiązując do tych wypowiedzi papieża, ks. Werbiński zauważa, że ponowne odkrycie doświadczenia chrztu pozwala człowiekowi uświadomić sobie to, że został obdarowany świętością. Zrozumienie tego faktu daje szansę twórczego wejścia na drogę świętości, która co prawda jest jedna, ale do jej realizacji prowadzi wiele dróg. Inaczej jest realizowana na drodze kapłańskiej, inaczej w życiu osób konsekrowanych, a jeszcze inaczej przez świeckich⁹.

2. Wymiary świętości

Analiza koncepcji świętości w oparciu o dekrety beatyfikacyjne pozwoliła ks. Werbińskiemu na wyodrębnienie zasadniczych wymiarów świętości. Można je dostrzec, zawarte *implicite*, w niemalże wszystkich jego publikacjach na temat świętości. Do najczęściej omawianych, stanowiących zarazem zasadnicze jej wymiary, zalicza on: aspekt bosko-ludzki, ascetyczno-mistyczny i eklezjalno-sakramentalny.

2.1. Aspekt bosko-ludzki

Na wstępie swego nauczania na temat specyficznych rysów świętości ks. Werbiński podkreśla jej relacyjny charakter. Stwierdza, że jest ona darem, jaki Bóg zsyła na człowieka. Stanowi powołanie, na które trzeba odpowiedzieć swoim życiem. W ten sposób człowiek staje się współtwórcą świętości. Następnie wyjaśnia, że to dar osobowy, w którym Bóg przekazuje człowiekowi świętość, należącą do istoty Stwórcy. Z kolei obszar powołania do świętości jest dziełem planów Bożej opatrności i wymaga ze strony człowieka otwartości na jego przyjęcie oraz poddania woli Bożej w jego realizowaniu. Zgoda na Boże działanie powoduje, że Bóg przebóstwia człowieka, tzn. wynosi go na wyższy poziom bytowania i poznania¹⁰.

Ksiądz Profesor, analizując obszernie nauczanie papieża Jana Pawła II na temat osoby, konkluduje, że to właśnie z ludzkiej godności wypływa powołanie do świętości. W swych wypowiedziach niejednokrotnie podkreśla, że postawa osób świętych dowodzi zarówno ich wielkiej godności, jak i powinności wobec Boga¹¹.

Powstaje zatem pytanie o ludzkie uwarunkowania realizowania świętości, o to, dlaczego ludzie podejmują tak mało starań, by zostać świętymi? Zdaniem ks. Werbińskiego trudność ta wynika z nieprawidłowego obrazu świętości. Często jest on wyidealizowany, bardzo wzniosły i jednocześnie niejasny, co powoduje, że wielu patrząc na swoje słabości i grzechy oraz

codzienne obowiązki uważa, iż niemożliwe jest zrealizowanie świętości przez tzw. przeciętnego chrześcijanina. Ponadto wielu nie czuje potrzeby realizowania świętości, która należy do potrzeb wyższych.

Według Profesora skutecznym remedium na taką postawę jest otwieranie człowieka na dar świętości, a następnie ukazywanie prawdziwego obrazu świętości i jej wartości w rozwoju osobowym. Podstawowymi źródłami, do których trzeba sięgać w tym przypadku, są: Pismo Święte, liturgia i hagiografia naukowa. Obraz ten powinien być prawdziwy, realny i czytelny. Jeśli świętość będzie ukazywana w sposób interesujący, jako wartość twórcza i ubogacająca w perspektywie rozwoju osobowego oraz możliwa do zrealizowania dla każdego człowieka, wówczas może wyzwolić pragnienie jej realizacji¹².

Ponadto przyczyną stagnacji na drodze do świętości jest również, zdaniem ks. Werbińskiego, poczucie własnej grzeszności i słabości. Ale święci też nie rodzą się bezgrzesznymi i w specjalny sposób powołanymi do świętości. Niektórzy z nich nawet, na pewnym etapie życia, bardzo daleko zabrnęli w grzech (np. Paweł, Augustyn, Franciszek). Ich postawa świadczy o tym, że to nie poziom grzechu, ale stopień pokory i zaangażowania we współpracy z Bogiem decyduje o wejściu na drogę świętości i jej rozwoju w życiu człowieka. Zatem każdy może osiągnąć świętość pod warunkiem, że będzie współpracował z łaską. Świętość bowiem nie polega na bezgrzeszności, ale na pragnieniu odwracania się od grzechu i coraz głębszym jednoczeniu się z Bogiem.

2.2. Aspekt ascetyczno-mistyczny

Ks. Werbiński zdaje sobie sprawę z roli ascezy w życiu duchowym chrześcijanina. Swe wypowiedzi na ten temat opiera na nauczaniu Jana Pawła II, według którego asceza nie może stanowić celu, ale jedynie pomoc na drodze do świętości. Zauważa, że walka z ludzkimi słabościami i ze złem w świecie jest potrzebna, ale musi być interpretowana jako środek i dostosowana do konkretnej drogi powołania¹³.

W celu potwierdzenia skuteczności praktyk ascetycznych w procesie uświęcania ks. Werbiński przybliży takie praktyki stosowane przez świętych. Na tej podstawie stwierdza, że zasadnicze kryterium „doboru” formy ascetycznej w dojrzewaniu do świętości stanowi kwestia całkowitego posłuszeństwa woli Bożej. W związku z tym przed podjęciem praktyk ascetycznych należy zapytać o przyczynę nieumiejętności ostatecznego zawierzenia Bogu. Znalezienie przeszkód przyniesie zarazem sposób ich usunięcia¹⁴.

Asceza usuwa te przeszkody i wprowadza ład wewnętrzny w człowieku. Pozwala mu na głębsze przeżywanie tajemnic wiary chrześcijańskiej. A połączenie jej z rozwojem cnót wpływa na właściwe funkcjonowanie i rozwój osobowości. Jednocześnie stanowi motywację do dalszej pracy nad sobą. Istotnym elementem praktyk ascetycznych jest konsekwencja i wytrwałość w ich stosowaniu, jak również ich umiejscowienie w codzienności życia. Asceza uczy ponadto pokory i kształtowania życia w zależności od Boga¹⁵.

Z kolei mistyczny wymiar świętości przejawia się między innymi w tym, że stanowi ona owoc medytacji. Ks. Werbiński przedstawia modlitwę medytacyjną jako doskonały sposób konfrontacji swego życia, myślenia i odczuwania na drodze dojrzewania do świętości. Jego zdaniem medytacja wyrabia w człowieku zdolność do głębszej refleksji nad sobą i rzeczywistością wokół. Stawianie siebie wobec Jezusa pozwala lepiej zobiektywizować dotychczasowe patrzenie na świat i drugiego człowieka. Medytacja daje dobrą okazję do poznania siebie i wydobywania głębszych pokładów swej osobowości, co nierzadko prowadzi do nawrócenia. Stanowi także czynnik konieczny na drodze do rozwoju cnót chrześcijańskich, co w rezultacie prowadzi do świętości¹⁶.

Dobrze prowadzona medytacja z czasem doprowadzi do kontemplacji, która może stanowić źródło w dążeniu do świętości. Człowiek powinien starać się naśladować Chrystusa, dążąc do chrystoformizacji. Inspiracją dla kontemplacji ma być rozważanie treści Pisma Świętego, zaś owocem wzajemna korelacja oblicza Bożego i ludzkiego w człowieku¹⁷.

2.3. Aspekt eklezjalno-sakramentalny

Wymiar ten należy, zdaniem ks. Werbińskiego, rozpatrywać jako płaszczyznę doświadczania świętości dla chrześcijan. Autor podkreśla, że nie można rozdzielać środowiska eklezjalnego od przestrzeni działania Bożego. Kościół jest ze swej natury święty i posiada misję uświęcania ludzi i całego świata, dlatego miłość do Kościoła jest istotnym kryterium dojrzałości duchowej chrześcijanina¹⁸.

W rozwoju świętości duże znaczenie ma wzajemne przenikanie modlitwy, życia liturgicznego i sakramentalnego. Ks. Werbiński dostrzega ścisły związek liturgii Kościoła ze świętością jego członków. Twierdzi, że właśnie poprzez doświadczenie świętości liturgii uobecnia się tajemnica paschalna Chrystusa, aktualizując się we wspólnocie Kościoła i jej poszczególnych członkach¹⁹.

Analizując sakramentalny wymiar świętości Autor zauważa, że spotkanie chrześcijanina z uświęcającym działaniem Trzeciej Osoby Boskiej

zaczyna się już w sakramencie chrztu, a następnie obejmuje wszystkie sakramenty Kościoła. W nich „Chrystus przenika całą osobowość człowieka i staje się rzeczywistością w teraźniejszości”²⁰. Świętość Chrystusa, z którym człowiek spotyka się osobowo w sakramentach, stanowi wzór do naśladowania i zarazem źródło jego realizacji.

Szczególnym źródłem w dążeniu do chrystoformizacji poprzez udział w sakramentach jest Eucharystia. Ks. Werbiński jeden ze swoich artykułów poświęca temu sakramentowi, nazywając go wprost – drogą do świętości. Swoje przekonanie buduje na dwu niezależnych, ale komplementarnych płaszczyznach: spekulacji i praktyce. Twierdzi, że od strony intelektualnej jak i praktycznej Eucharystia może być drogą do świętości. Potwierdza to nauczanie Kościoła (por. KK, n. 11; DFK, n. 8) oraz przykłady życia świętych, u których w drodze ku świętości Eucharystia odegrała znaczącą rolę²¹.

3. Etapy i metoda wzrastania w świętości

Rozpatrując eklezjalno-sakramentalny wymiar świętości podano, że Eucharystia jest drogą do świętości. Jednak ks. Werbiński, w oparciu o doświadczenie wielu błogosławionych i kanonizowanych formalnie i równoznacznie²² osób, podaje także inne etapy i metody wzrastania w świętości. Wymienia pośród nich między innymi: proces nawrócenia, wzrastania w wierze, realizacji miłości Boga i bliźniego oraz paradygmat świętych w procesie chrystoformizacji.

3.1. Od nawrócenia do miłości

Ks. Werbiński jako psycholog wie, że przedstawianie świętości możliwej do osiągnięcia jedynie dla osób bezgrzesznych spowodowałoby zniechęcenie wśród współczesnych, pełnych słabości, zranień i lęków ludzi. Z tej przyczyny wyraźnie podkreśla, że również święci nie byli wolni od słabości. Jednak tym, co ich wyróżnia, jest siła nawrócenia, jakiej doznali dzięki łasce Bożej. W taki sposób zachęca do pracy nad sobą, do rozpoczynania na nowo, w świadomości, że nawrócenie jest procesem i to ciągle otwartym, prowadzącym do dynamicznego przechodzenia od tego, co ludzkie i ziemskie, do tego, co boskie²³.

W procesie nawrócenia, jak i potem, w drodze kroczenia za Chrystusem, bardzo istotna jest wiara, którą Autor nazywa podstawą do osiągnięcia świętości. Twierdzi, że Chrystus jest źródłem świętości, dlatego wpiertw trzeba w Niego uwierzyć, a następnie zawierzyć Mu całe swe życie. Z kolei drogi wiary należy się uczyć od ludzi, którzy już nią przeszli wiernie, aż do śmierci naśladowując styl życia Syna Bożego²⁴.

Na podstawie danych hagiograficznych Autor stwierdza, że wiara, która jest fundamentem świętości, wyraża się poprzez słuchanie Boga, odczytywanie i realizowanie Jego woli w codzienności. W życiu świętych widać wyraźnie zarysowaną harmonię między myśleniem, pragnieniem i postępowaniem. W tej postawie starali się być wytrwali. Można powiedzieć, że u wszystkich świętych występuje jedna wspólna cecha – heroizm w urzeczywistnianiu wskazań Ewangelii, który dokonuje się w najwyczajniejszy sposób, wśród trudów zmagania ze sobą, cierpienia, nieraz ubóstwa, ofiary czy radości. Wszyscy oni dochodzili do świętości przy pomocy modlitwy, medytacji, regularnego korzystania z sakramentu pokuty i pojednania, codziennej Eucharystii.

Kolejnym etapem na drodze do świętości jest wzrost w miłości. Ks. Werbiński omawiając istotę świętości stwierdza, że dekryty beatyfikacyjne i kanonizacyjne zawierają wytyczne pozwalające określić cechy charakterystyczne miłości danego człowieka. Zalicza do nich: zjednoczenie z Bogiem, podporządkowanie woli Bożej i praktykowanie cnót. Dotyczy to wszystkich sfer duchowości człowieka, a więc intelektualno-poznawczej, emocjonalno-wartościującej i behawioralnej. Inną, istotną cechą wzrostu w miłości jest świadomość swej zależności od Boga, także w osiągnięciu świętości.

Autor podaje także pewne kryteria świętości wpływającej z doskonałej miłości Boga. Jednym z nich jest umiejętność złączenia życia kontemplacyjnego i apostołskiego. Innym, fakt, że jest ona procesem stale się dynamizującym, nie znosi stagnacji, ale wymaga nieustannego rozwoju. Kolejnym, świadomość, że miłość Boga i człowieka są ze sobą złączone nierozdzielnie i siebie nawzajem warunkujące. Ich wzorem jest wcielenie Syna Bożego, które, prowadząc do misterium odkupienia, ukierunkowuje miłość człowieka chrystocentrycznie²⁵. W tym miejscu odwołuje się do stwierdzenia bł. Jana Pawła II, według którego świętość wyraża się w miłości, albo nawet polega na miłości, której wzór jest w Chrystusie²⁶.

Dojrzewanie w miłości do Boga i ludzi powoduje, że człowiek czyni kolejny krok na drodze do świętości poprzez dążenie, zarówno w postawie wewnętrznej jak i w zewnętrznym działaniu, do pełnienia tylko woli Bożej. W tym celu pierwszym jego zadaniem jest poznanie woli Bożej, poprzez łaskę, która wspomaga ludzki wysiłek. Autor wskazuje na pewne kryteria w jej odczytywaniu. Należą do nich: Dekalog, nauka Kościoła oraz postawa osób świętych. Poznanie i wypełnianie woli Bożej przyczynia się do wzrostu posłuszeństwa, które odgrywa kluczową rolę w rozwoju świętości człowieka. Profesor jako wnikliwy analityk zauważa, że istotne są tutaj także motywy posłuszeństwa. Stwierdza, że tylko wówczas, kiedy

motywem posłuszeństwa jest miłość, rozpoczyna się proces wzrastania człowieka w świętości. Dopiero gdy człowiek podda się bezinteresownej miłości Boga, działanie ludzkie coraz bardziej upodobnia się do działania Bożego. Wówczas w człowieku dokonuje się proces przekształcania miłości ludzkiej w tę, która objawiła się w Jezusie²⁷. To przeobrażanie nie odbywa się tylko na płaszczyźnie zmian intelektualnych. Dotyczy również postawy człowieka, który dąży do pokonywania niedoskonałości oraz rozwoju miłości odzwierciedlającej wzajemne relacje w Trójcy Świętej.

3.2. Naśladowanie Chrystusa na wzór świętych i błogosławionych

Według ks. Werbińskiego najlepszą metodą naśladowania Chrystusa i dążenia do świętości jest czerpanie wzoru z postawy ludzi świętych. Można ją odtworzyć w oparciu o świadectwo ich życia. Szczególnie wyrazisty jest tutaj przykład Maryi, która mając już podjęte konkretne postanowienia odnośnie do swojej przyszłości, zrezygnowała ze swych planów, okazując posłuszeństwo woli Ojca.

Ks. Werbiński wiele miejsca w swych publikacjach na temat świętości poświęca męczennikom i wyznawcom wiary w Chrystusa. Wyjaśnia, że świętości wyznawców dowodzi się przez stwierdzenie praktyki cnót teologicznych i kardynalnych realizowanych w stopniu heroicznym. Męczennik wyraża akt heroicznej miłości w oddaniu życia za Chrystusa, zaś wyznawca charakteryzuje się postawą, w której składa Panu liczne dowody miłości w codzienności, według wysokiej miary życia w Duchu Świętym. Autor podkreśla możliwość uświęcania na każdej drodze powołania życiowego. Dodaje, że chodzi o ten sam rodzaj świętości, ale realizowanej w różnorodny sposób²⁸.

W wielu swoich artykułach ks. Werbiński przytacza przykłady konkretnych świętych, aby naświetlić ich metodę dążenia do świętości. Przybliży postaci: Matki Bożej²⁹, św. Józefa³⁰, Apostołów Piotra i Pawła, św. Faustyny, bł. Karoliny, św. Teresy Benedykty od Krzyża, św. Elżbiety Węgierskiej, bł. Jerzego Popiełuszki i innych polskich świętych oraz sług Bożych: kard. Stefana Wyszyńskiego i Franciszka Blachnickiego³¹. Na tej podstawie stwierdza, że powołanie do świętości dokonuje się dla każdego człowieka inaczej, nierzadko w sposób najzwyczajniejszy, w najbardziej szarej codzienności i przeważnie za pomocą najuboższych środków. Bóg powołuje ludzi wszystkich stanów i zawodów i wzywa do pójścia za Nim. W dorobku ks. Werbińskiego nie brakuje artykułów skierowanych do rodzin, osób konsekrowanych i kapłanów³². Ich wspólnym mianownikiem jest zaproponowanie metody całkowitego zawierzenia Bogu na własnej drodze życia.

Ks. Werbiński zaleca jednak, by świętych przedstawiać w realnym, czytelnym dla współczesnego człowieka świetle. W artykule *Błogosławiona Karolina Kózka jako wzór osobowy dla współczesnej młodzieży żeńskiej* zauważa, że przykład do naśladowania musi być związany z konkretną osobą, ukazaną w sposób żywy i obrazowy. Tylko wówczas może pozytywnie oddziaływać na sferę poznawczo-emocjonalną. Z kolei to pozytywne oddziaływanie może wyzwalać potrzebę urzeczywistniania postaw i czynów osoby, która jest ukazywana jako wzór. Paradygmat osobowy powinien łączyć w sobie cechy realne i idealne. A zatem powinno ukazywać się świętych jako normalnych ludzi, z ich słabościami i problemami, a z drugiej jako tych, którzy wykorzystali wszystkie możliwości na drodze własnego rozwoju. To pozwoli zaakceptować ich styl życia, a także przyjąć go i realizować w codzienności³³.

Zdaniem Autora w teologii duchowości nie chodzi o teoretyczne zrozumienie, na czym polega świętość, ale o konkretne zastosowanie wiedzy na jej temat w życiu. Tak więc sprawdzianem świętości są konkretne owoce widoczne w codziennym postępowaniu człowieka, a szczególnie jego zachowanie w sytuacjach granicznych, np. wobec cierpienia lub śmierci.

4. Od hagiografii do hagiologii

W wyniku analizy badawczej zagadnienia świętości w pracach ks. Werbińskiego wyłoniła się potrzeba sprecyzowania przedmiotu poznawczego hagiografii i jego wpływu na proces sakralizacji współczesnego człowieka. Szukając odpowiedzi na te pytania, ks. Werbiński zauważył, że ta dziedzina wiedzy nie jest do tej pory właściwie nazwana i opracowana. Zaproponował zatem wprowadzenie terminu hagiologia, jako działu nauki, który „bada źródła i opracowuje główne zagadnienia dotyczące świętości”³⁴. W celu lepszego objaśnienia tego zagadnienia poświęcił mu monografię naukową *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, w której podjął próbę opisania istotnych zagadnień dotyczących świętości. Autor stworzył, co zauważył w recenzji o. prof. P. Ogórek, dojrzałe kompendium ukazujące najważniejsze problemy i zadania współczesnej hagiologii. Przebadał bardzo obszerną bibliografię w tej dziedzinie. Trudne kwestie naukowe wyraził prostym językiem, co sprawia, że lektura książki jest zrozumiała nawet dla czytelnika niewtajemniczonego w arkanach hagiologicznych³⁵.

Teżą inicjującą ten wykład Autora było stwierdzenie, że świętość powinna być badana wieloaspektowo. Powoduje to, że próby jej określenia należy prowadzić co najmniej trójplaszczynowo. Po pierwsze od strony samego przedmiotu, czyli świętości ujmowanej jako wartości samej w sobie, po wtóre, w odniesieniu jej do Boga jako źródła oraz po trzecie,

od strony podmiotowej, przez przybliżenie sposobów jej realizacji w życiu konkretnego człowieka lub grupy ludzi.

W dalszej części Autor dokonuje precyzyjnej analizy terminologicznej w zakresie podjętego problemu badawczego. Zauważa, że dotychczas najczęściej opisywano świętość realizowaną przez jakąś osobę, co można by określić mianem żywotopisarstwa. Z kolei przez hagiologię rozumieć należy dział nauki zajmujący się wszystkimi problemami związanymi ze świętością. W związku z tym ks. Werbiński wyróżnia: hagiografię w ogólności – hagiografię naukową i hagiologię, rozumianą jako życiorysy świętych, dostosowane do kryteriów wysuwanych przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych. W tym też kontekście Autor omawia dokładny zakres treści terminu „hagiologia”, który w teologicznej terminologii powoli już się zadamawia³⁶.

Samo określenie terminologiczne nie wyczerpuje jednak znaczenia i zasadności wprowadzenia nowego pojęcia do teologii, dlatego ks. Werbiński przybliży postulaty badawcze omawianej dziedziny wiedzy. Uważa, że hagiologia powinna się zajmować: naukowo-krytycznym studium źródeł oraz badaniem społecznej funkcji całej literatury hagiograficznej, pojmowaniem świętości i jej rozwoju, naukowym opracowaniem biografii świętych i dziejami ich kultu, a także procedurą beatyfikacyjno-kanonizacyjną i liturgicznymi obchodami wspomnień świętych³⁷.

Następnie przybliży kwestie metodologiczne badań, które powinny uwzględniać m.in.: czasową strukturę świętości, odpowiednie jej przedstawianie, skonstruowanie fabuły z uwypukleniem doświadczenia nowych jakości w czasie, a także aktualne możliwości odbiorcy i osiągnięcie głównego celu narracji³⁸. Podsumowując swe badania w tym aspekcie, ks. Werbiński zaznacza, że powyższe zabiegi powinny stworzyć pewien klucz do badania literatury hagiograficznej, dzięki któremu można będzie ukazać świętość jako wartość będącą zwornikiem dojrzałej osobowości człowieka³⁹.

* * *

Dla chrześcijaństwa zagadnienie świętości posiada pierwszorzędne znaczenie. Ks. Ireneusz Werbiński poświęcił mu większą część swego dotychczasowego dorobku naukowego. Jako jeden z nielicznych zajął się tak dogłębnie tą właśnie dziedziną teologii duchowości. W wyniku prowadzonych przez ćwierć wieku badań ukazał model świętości, przybliżył jego ewolucję w czasie, wpływ na cały Lud Boży oraz określił istotę i elementy charakterystyczne⁴⁰. Ponadto w sposób nowatorski przeanalizował pojęcie świętości. Spojrzał na nie jednocześnie okiem teologa duchowości i psychologa, co spowodowało, że nadał mu aspekt procesu dojrzewania do określonej postawy. Następ-

nie scharakteryzował wymiary świętości, wskazując także czynniki wzrostu i metody rozwoju w życiu duchowym. Wreszcie, jako zwieńczenie swoich dotychczasowych prac naukowych, zaproponował wprowadzenie nowego działu teologii (uzupełniając i właściwie wyjaśniając znaczenie hagiografii i hagiografii naukowej) – hagiologię. Stanowi ona dyscyplinę metodologicznie uporządkowaną i zajmującą się badaniem i opisywaniem drogi do świętości osób przez Kościół beatyfikowanych i kanonizowanych.

PRZYPISY

¹ C.S. Bartnik, *Z prób opisania świętości*, w: tenże, *Istota chrześcijaństwa*, Lublin 2004, s. 97.

² I. Werbiński, *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, Toruń 2004, s. 18; por. tenże, *Komplementarność powołań w Kościele*, „Horyzonty Wiary”, 10(1999), nr 3, s. 55–64.

³ Por. I. Werbiński, *Kto może zostać świętym*, „Studia Włocławskie” (SWł), 2(1999), s. 278–288.

⁴ Por. R. Otto, *Świętość*, wyd. 2, Wrocław 1993, s. 7, 20–23, 75.

⁵ Por. M. Eliade, *Sacrum i profanum*, Warszawa 1996, s. 167–177.

⁶ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych po Soborze Watykańskim II*, Warszawa 1993, s. 16; tenże, *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, dz. cyt., s. 32–37.

⁷ I. Werbiński, *Świętość jest dla nas*, „Głos katolicki”, 42(1999), s. 3.

⁸ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, SWł, 13(2011), s. 11.

⁹ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 133–163; tenże, *Rady ewangeliczne w życiu wiernych świeckich*, w: *Ze studiów nad duchowością chrześcijańską*, red. S. Urbański, I. Werbiński, Warszawa 1992, s. 150–162; tenże, *Wzmocnienie siły wewnętrznej człowieka*, w: *Pukam do drzwi waszych domów i pragnę się z wami spotkać. Rozważania na temat Listu do Rodzin Jana Pawła II*, Warszawa 1994, s. 209–222; tenże, *Realizacja Ośmiu błogosławieństw drogą świętości chrześcijanina*, w: *Duchowość przełomu wieków*, red. S. Urbański, M. Szymula, Warszawa 2000, s. 148–165.

¹⁰ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 13–14; tenże, *Śladami Jezusa. Dążenie do świętości dziś*, w: *Droga życia*, red. J. Kumala, Licheń 2007, s. 61–81.

¹¹ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 15; tenże, *Nie lekajcie się być świętymi – Jan Paweł II o świętości*, w: *Fides quaerens intellectum. Wiara poszukująca zrozumienia*, red. J. Bagrowicz, M. Mróz, Toruń 2004, s. 289–307.

¹² I. Werbiński, *Świętość jest dla nas*, art. cyt., s. 1–3.

¹³ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II...*, art. cyt., s. 14–15.

¹⁴ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 206.

¹⁵ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 207–210; tenże, *Obraz świętości odczytany w encyklice Benedykta XVI „Deus caritas est”*, „Roczniki Teologiczne”, 46(2007), z. 6, s. 405–416.

¹⁶ I. Werbiński, *Medytacja jako droga uświęcenia człowieka*, w: *Homo orans*, red. J. Misiurek, J. Popławski, t. 2, Lublin 2001, s. 191–195.

¹⁷ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 15–16.

¹⁸ Tamże, s. 16–17.

¹⁹ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 194 i 207; tenże, *Medytacja jako droga uświęcenia człowieka*, art. cyt., s. 184–188.

²⁰ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 195.

²¹ I. Werbiński, *Eucharystia droga do świętości*, „Teologia i Człowiek”, 7–8(2006), s. 289–305; tenże, *Przeżywanie Eucharystii szansą wejścia w nawrócenie*, w: *Ze studiów nad duchowością chrześcijańską...*, dz. cyt., s. 77–117.

²² I. Werbiński, *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, dz. cyt., s. 218–222.

²³ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 17–18; tenże, *Nawracanie się jako droga duchowej przemiany człowieka*, SWł, 11(2009), s. 143–153.

²⁴ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 16; tenże, *Przyjęcie „chrztu nawrócenia” szansą rozwoju osobowego*, w: *Ze studiów nad duchowością chrześcijańską*, dz. cyt., s. 118–126.

²⁵ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 76–84.

²⁶ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 21.

²⁷ I. Werbiński, *Świętość w świetle dekretów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych...*, dz. cyt., s. 57.

²⁸ I. Werbiński, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, art. cyt., s. 11–13; tenże, *Świętość chrześcijanina w wypowiedziach Jana Pawła II z okazji ogłoszenia polskich świętych i błogostawionych*, w: *Jan Paweł II apostoł jedności*, red. J. Kędzierski, Pelplin 2003, s. 212–221.

²⁹ I. Werbiński, *Świętość Niepokalanej wzorem dla współczesnego człowieka*, „Salvatoris Mater”, 1(2001), s. 63–75; tenże, *Obraz dojrzałej osobowości chrześcijanina na przykładzie Maryi*, SWł, 6(2003), s. 414–430; tenże, *Maryja wzorem świętości kobiety*, „Salvatoris Mater”, 1(2003), s. 111–124.

³⁰ I. Werbiński, *Osobowość świętego na przykładzie św. Józefa*, „Studia Theologica Varsoviensia”, 34(1996), nr 2, s. 255–263.

³¹ I. Werbiński, *Bóg doświadczenia religijnego siostry Faustyny*, w: *Bóg i człowiek w doświadczeniu religijnym*, red. W. Słomka, Lublin 1986, s. 191–204; tenże, *Osobowość świętego na przykładzie Teresy Benedykty od Krzyża (Edyty Stein)*, „Studia Theologica Varsoviensia”, 37(1999), nr 2, s. 185–192; tenże, *Błogostawiona Karolina Kózka jako wzór osobowy dla współczesnej młodzieży żeńskiej*, „Ateneum Kapłańskie” (AtK), 134(2000), s. 33–40; tenże, *Droga do dojrzałości chrześcijańskiej według ks. Franciszka Blachnickiego*, SWł, 3(2000), s. 296–311; tenże, *Śługa Boży ks. Franciszek Blachnicki jako wzór świętego kapłana*, „Dobry Pasterz”, 27(2002), s. 211–228; tenże, *Inspiracje dla świętości współczesnego człowieka na przykładzie Elżbiety Węgierskiej*, w: *Źródła duchowości Europy. Święta Elżbieta – świadectwo miłości miłosiernej*, red. M. Mróz, J. Perszon, K. Sztylc, Toruń 2008, s. 151–165; tenże, *Aktualność duchowego przesłania księdza Jerzego Popiełuszki*, w: *Sprawiedliwość, pokój i radość*, red. A. Niemira, K. Rulka, J. Szymański, Włocławek 2010, s. 429–443.

³² I. Werbiński, *Duchowość współczesnego kapłana w świetle przemyśleń służi Bożego kard. Stefana Wyszyńskiego*, AtK, 147(2006), s. 482–491; tenże, *Na wzór polskich świętych. Świętość jako zadanie każdego chrześcijanina*, AtK, 149(2007), s. 252–265.

³³ I. Werbiński, *Błogostawiona Karolina Kózka jako wzór osobowy dla współczesnej młodzieży żeńskiej*, art. cyt., s. 33–40; por. Jan Paweł II, *Przypatrzcie się, bracia, powołaniu waszemu. Homilia podczas Mszy św. z beatyfikacją Sługi Bożej Karoliny Kózkówny*, „Currenda”, 137(1987), s. 68–76.

³⁴ I. Werbiński, *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, dz. cyt., s. 14; tenże, *Hagiologia a inne dyscypliny naukowe*, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, 1(2006), s. 151–166.

³⁵ Por. P. Ogórek, *Recenzja do książki: Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, AtK, 146(2006), s. 181–183. Inne recenzje w podobny sposób podkreślają znaczenie wprowadzenia terminu hagiologia: J. Nowaczyk, SWł, 8(2005), s. 460–469; S. Suwiński, „Theologica Thoruniensia”, 5(2004), s. 481–483; H. Słotwińska, „Roczniki Teologiczne”, 2006, nr 6, s. 218–220.

³⁶ P. Ogórek, *Recenzja...*, poz. cyt., s. 181–183.

³⁷ I. Werbiński, *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, dz. cyt., s. 99.

³⁸ Tamże, s. 99–100.

³⁹ Tamże, s. 17.

⁴⁰ Por. C.S. Bartnik, *Z prób opisanania świętości*, art. cyt., s. 97–98.